

DIE REGERING VAN DIE KERK VOLGENS CALVYN.

As ons die beginsels wat Calvyn aangedui het vir die regering van die kerk wil nagaan, moet ons noodsaaklik navraag doen na sy kerkbegrip. Gelukkig is dit in hierdie geval nie nodig nie, want net in die vorige uitgawe van Koers het 'n artikel verskyn oor „Die wese van die kerk volgens Calvyn”. In noue aansluiting daarby kan ons dus direk aandag skenk aan sy beginsels vir kerkregering. As Calvyn in Genève onder normale omstandighede kon optree het en die beginsels soos hy hulle in die Heilige Skrif gevind het, kon toegepas het in die kerk aldaar, sou dit 'n betreklik maklike taak gewees het

om hierdie beginsels aan te dui, want dit sou slegs ingehou het dat sy kerkorde wat hy in Genève ingevoer het, ontleed moes word. Dit sal ons egter nie ten volle baat nie, want as gevolg van die posisie wat die burgerlike owerheid aldaar in kerklike sake beklee het, kon Calvyn se beginsels daar slegs gedeeltelik toegepas word. Gevolglik is dit nodig dat ons hier eers sal nagaan wat Calvyn in sy geskifte in verband met die regering van die Kerk geleer het en pas daarna ondersoek instel na die toepassing van die beginsels in Genève en elders.

A. CALVYN SE BEGINSELS INSAKE KERKREGERING.

1. Die kerk as instituut.

Sonder om hier breed in te gaan op die begrip kerk, soos Calvyn dit aangedui het, is dit tog nodig om die omlyning van kerk soos dit by die kerkregering voorkom, aan te dui.

In bovermelde artikel in Koers word die volgende weergegee in verband met die begrip kerk by Calvyn: „Die diepste oorsprong van die kerk is dus die raadsplan van God. Die kerk rus op die ewige predestinasie en kom uit die verkiesing op. Die oorsprong van die kerk is alleen te soek in die soewereine welbehae van God. Die kerk is die verwerkliking van die goddelike besluit, maar ook is dit die middel waardeur God ons tot die gemeenskap met Christus roep en hou”.¹⁾

Uit hierdie aanduiding blyk duidelik dat die kerk 'n onsigbare kant het. In sover dit bv. sy oorsprong, omvang ens. betref skuil dit weg in die ewige bepalinge van God soos beliggaam in sy ewige Raadsplan. Maar daar is kenmerklik ook 'n sigbare kant in sover dit die verwerkliking van die goddelike besluit is en ook die middel is waardeur God ons tot die gemeenskap met Christus roep en hou.

En by die kerkregering het ons veral te doen met hierdie sigbare sy van die kerk, waar dit as instituut in die menslike lewe bestaan en volgens spesifieke patroon optree na binne sowel as na buite. Hierdie institutêre bestaan van die kerk neem by Calvyn 'n veel meer prominente plek in as bv. by Luther. Hy het die sigbare bestaan van die kerk

baie duidelik aangedui, maar dit hoofsaaklik besien as 'n godsdienstige gemeenskap vir die bediening van die Woord en Sakramente. Dus 'n kultiese gemeenskap. As gevolg van hierdie opvatting van Luther het hy die sigbare bestaan van die kerk in die lig besien dat dit ook wesensooreenkoms moet hê met die diepste karakter van 'n kultiese gemeenskap waarvan die uiterlike bestaan nie deur die wese bepaal word nie en dus ingewillig dat die regering daarvan hoofsaaklik in die hande van die Vors van die land kan wees.

Calvyn daarenteen sien in die kerk as sigbare „verwerkliking van die goddelike besluit” en as „middel waardeur God ons tot die gemeenskap met Christus roep en hou” veel meer as net 'n kultiese gemeenskap. Vir hom is dit 'n Christelike lewensgemeenskap en 'n sosiale organisme wat ook in sy sigbare funksionering wesensooreenkoms moet vertoon met sy onsigbare agtergrond soos bepaal in die goddelike besluit. En waar God, as Almagtige Soewerein, beskikkingsreg het oor alles wat kragtens sy Raadsbesluit tot stand kom, sodat dit ordelik en tot verheerliking van Hom moet bestaan, besien Calvyn ook die kerk in sy sigbare bestaan in hierdie lig en soek hy in die Heilige Skrif na die ordeninge vir dié kerk as instituut. So moet ons die volgende woorde van Calvyn verstaan: „Ik zal dan beginnen bij de Kerk, in wier schoot God wil, dat zijn kinderen verzameld worden, niet alleen opdat ze door haar moeite en dienst gevoed worden, zolang ze zuigelingen en kinderen zijn, maar opdat ze ook door haar moederlijke zorg geregeerd worden, totdat ze opgegroeid

zijn en eindelijk tot de eindpaal des geloofs komen”²⁾).

Vir Calvyn is die kerk dus nie maar net 'n kultiese gemeenskap nie, maar veral 'n georganiseerde gemeenskap van gelowiges wat hulle orals en te alle tyde deur hulle belydenis en heilige wandel as Gods volk laat ken. Sodat die kultiese belange soos weerspieël in die eredienste, waar die Woord van God gepredik, die Sakramente bedien word en alle ander verrigtinge wat in verband staan met die aanbidding, ten volle tot hulle reg kom tesame met die ordelike bestaan van die kerk.

2. Die bron van gesag in die sigbare kerk.

Blykens die aanhaling uit meergemelde artikel in Koers rus die kerk op die ewige predestinasie en kom dit op uit die verkiesing. Verder is daarin aangedui dat Calvyn beklemtoon het dat die kerk gebou is op Christus, wat die fondament, uiterste hoeksteen en Hoof daarvan is, en tot sy amp behoort ook die beskerming en opbouing van die kerk.

Hieruit blyk dus baie duidelik dat vir Calvyn die kerk as vergadering van gelowiges onlosmaaklik verbonde is aan Jesus Christus. Daarom is die kerk ook as vergadering van gelowiges die openbaring van die liggaam van Christus op 'n bepaalde plek. ')

Van hierdie „liggaam” is Christus die Hoof en deur die Heilige Gees verkry die lede van die liggaam deel aan hierdie Hoof. ')

En as Calvyn skrywe oor Christus as Hoof van sy kerk laat hy hom soos volg daaroor uit: „Want zij heeft Christus tot haar enig Hoofd, onder

wiens heerschappij wij alleen met elkaar verenigd zijn, naar die orde en die gestalte der regeringsinrichting, die Hij Zelf heeft voorgeschreven".⁵⁾

En as ons hierdie woorde van Calvyn lees by die lig van Math. 28:18 „Aan Mij is gegee alle mag in hemel en op aarde” en verder by dié van Efese 4:11, 12 „En Hy het gegee sommige as apostels, ander as profete, ander as evangeliste, ander as herders en leraars, om die heiliges toe te rus vir hulle dienswerk, tot opbouing van die liggaam van Christus”, kry dit vir ons besondere betekenis by die aanwysing van die bron van gesag in die kerk.

Christus is dan nie net die verheerlikte Verlosser aan die regterhand van God die Vader nie, maar inderdaad die verheerlikte Hoof van sy kerk wat vandaar sy kerk regeer en bestier. En as Hy regeer, doen Hy dit op die wyse wat Hy self daarvoor ingestel het, nl. deur middel van die ampte. Hy omklee dus as Hoof van die kerk sy ampsdraers met die nodige gesag om die werk te kan doen en gevolglik moet Hy, die verheerlikte Hoof, aangedui word as die gesagsbron vir die regering van sy kerk. Daarom is Bouwman ten volle geregtig om die regering van die kerk 'n „Christokratie” te noem wat ten volle aan die lig tree in die kerkorde van Calvyn van 1541.⁶⁾

3. Die ampsopvatting van Calvyn.

As Calvyn skrywe oor die „dienare” van die kerk laat hy hom soos volg daaroor uit: „Nu moeten wij spreken over de orde, door welke de Here wil, dat zijn kerk bestuurd wordt. Want ofschoon Hij Zelf alleen in de kerk moet regeren en heersen, en in haar

ook de leiding moet hebben en het hoogste gezag bekleden en deze heerschappij alleen door zijn Woord geoefend en bediend moet worden, zo hebben wij... gezegd, dat Hij daartoe de dienst van mensen aanwendt...”.⁷⁾

Hieruit blyk duidelik dat Calvyn die organisasie van die sigbare instituut nie as 'n suiwer menslike aangeleentheid besien het nie, maar 'n direkte band gelê het tussen die Hoof van die kerk en die funksionaris in die kerk. Christus het dus self die weg aangewys deur van mense gebruik te maak, en deur hierdie diens van mense het Hy die gelowiges met mekaar tot een liggaam verbind. Dit is van só groot belang dat die kerk daar sonder nie gaaf en ongeskonde bewaar sou kon word nie.⁸⁾

Hierdie dienste in die kerk word gewoonlik aangedui as ampte. Christus het dus self die ampte in sy kerk verorden, maar die draers van die ampte is nie „hoogheden” wat self kan en mag heers nie. Hulle bly altyd dienare van Christus wat die gemeente volgens Gods Woord lei, versorg en regeer. Hierdie dienste kom uit die gemeente op omdat Christus aan die gemeente die mag gegee het om persone uit sy midde te kies vir die ampte.⁹⁾

Calvyn het ook die redes aangedui waarom God mense se dienste in sy kerk gebruik nl.:

- (i) God eer daarin sy eie skepping;
- (ii) Hy oefen ons tot nederigheid aangesien Hy ons daaraan laat wen om aan sy Woord gehoorsaam te wees al word dit ook deur een of ander mens gepredik; daarom verberg God die skat van sy hemelse wysheid in brose erdekruike om

ons te beproef hoe hoog ons hulle ag.

- (iii) Die diens van die mens waarvan God by die bestuur van sy kerk gebruikmaak, is vir Calvyn die vernaamste senuwee waardeur die gelowiges in een liggaam verbind is.¹⁰⁾

Hy het vierderlei amp aangedui t.w. dié van herder, leraar, ouderling en diaken.

Die amp van herder.

Hierdie amp word in die Heilige Skrif ook genoem biskop of opsiener, oudste en dienaar. Maar die opdrag was om die evangelie te verkondig, die sakramente te bedien en om saam met die ouderlinge tug uit te oefen. Die herders was egter nie verhewe bo die gemeentelede en ouderlinge nie, maar op gelyke voet; hulle was self ook onderworpe aan die tug.

Die amp van leraar of doktor.

Volgens Calvyn was dit die mense wat in die plek van die Bybelse profete gekom het en hulle opdrag was om die leer van die kerk suiwer te handhaaf. Daarom moes hulle die Skrif uitlê en onderwys gee in die leer en die reg van die kerk.

Die onderskeid tussen hulle en die herders dui Calvyn soos volg aan: „Dan volgen de herders en leraars, die de kerk nooit kan missen; tussen welke, naar ik meen, die onderscheid is, dat de leraars niet de leiding hebben van de tucht, de bediening der Sacramenten en de vermaningen en opwekkingen, maar alleen van de uitlegging der Schrift, opdat de zuivere en gezonde leer onder de gelovigen behouden worde.

Maar het herderlijk ambt sluit dit alles in zich”¹¹⁾.

Die amp van ouderling of presbiter.

Hierdie amp is ingestel om ag te gee op die wandel van die gemeente, daarom word hulle ook regeerders genoem. „Regeerders zijn, naar ik meen, ouderen geweest uit het volk gekozen, om tezamen met de opzieners toezicht te houden op de handel en wandel en de tucht te oefenen”¹²⁾.

Die amp van diaken.

Die instelling van hierdie amp het Calvyn in Handeling 6 gevind en die opdrag van die diakens was om die armes te versorg en om die siekes te verpleeg.

Op grond van Romeine 12:8 het Calvyn tweërlei soort diaken aanvaar, nl. 1) die wat uitdeel en 2) die wat barmhartigheid bewys. As Calvyn oor hierdie woorde van Romeine 12:8 spreek, laat hy hom soos volg daarvoor uit: „Daar het zeker is, dat hij spreekt over de openbare ampten der kerk, moeten er twee graden onderscheiden geweest zijn. Indien mijn oordeel mij niet bedriegt, duidt hij met het eerste lid de diakenen aan, die de aalmoezen beheerden, en met het andere hen, die zich gewijd hadden aan het verzorgen der armen en zieken, gelijk de weduwen waren, van wie hij melding maakt in de brief aan Timotheus (1 Tim. 5:9). Want de vrouwen konden geen enkel ander openbaar ambt waarnemen, dan dat ze zichzelf gaven tot het dienen der armen. Wanneer wij dit aannemen (gelijk we ongetwijfeld moeten doen), zullen er twee soorten van diakenen zijn van welke de ene soort de kerk dient in

het besturen van de zaken der armen, en de andere in het verzorgen der armen".¹³⁾

Hierdie draers van die ampte moes aan twee voorwaardes voldoen om wet-tig in die ampte te dien nl. hulle moes wettig beroep word en daarop openlik antwoord. ¹⁴⁾

4. Calvyn se opvatting van die tug.

By die behandeling van die amp van ouderling het Calvyn onomwonde gesê dat die betekenis van die amp van die ouderlinge daarin gesoek moet word dat hulle, tesame met die bedienaars van die Woord, die kerkraad uitmaak, aan wie die opsig en tug oor die gemeente opgedra was.

As Calvyn dan oor die tug in die kerk handel, begin hy met die noodsaaklikheid daarvan aan te dui, want hy was bewus dat dit nie algemene goedkeuring weggedra het nie. Hy skrywe dan ook: „Maar omdat sommigen de tucht zozeer haten, dat ze ook van de naam een afschuw hebben, moeten die dit weten: indien geen enkele gemeenschap, ja geen enkel huisgezin . . . zonder tucht in de rechte toestand gehouden kan worden, zo is die tucht des te meer noodzakelijk in de kerk, wier toestand zo ordelijk mogelijk moet zijn" ¹⁵⁾.

Die tug is dus so noodsaaklik dat dit as heeltemal onmisbaar beskou moet word en juis as gevolg van die onmisbaarheid daarvan het hy verder gegaan: „Daarom, evenals de zaligmakende leer van Christus de ziel der kerk is, zo vormt de tucht in de kerk de zenuwen door welke het geschiedt, dat de leden des lichaams, ieder op zijn plaats, met elkander verbonden zijn". ¹⁶⁾

Niemand sou wil beweer dat die siel en die senuwees van die mens, om as lewende wese te kan bestaan, gemis kan word nie. En as dit waar is, sê Calvyn, is die saligmakende leer en die tug ewe onmisbaar vir die kerk as dit as lewendige liggaam van Christus op aarde moet funksioneer.

As Calvyn die tugaksie van die kerk nader aandui wys hy eers op die fondament daarvan, daarna op die doel en eindelijk op die wyse van toepassing.

Die fondament van die tug.

Hier word die broederlike vermaning aangedui as die fondament of uitgangspunt van die dissipline, met die gevolg dat tug nie in eerste instansie by die besondere ampte begin nie, maar by die gelowiges onderling soos Calvyn dit uitdruk: „en dat een ieder wanneer de zaak het eist, er zich op toelegt om zijn broeder te vermanen" ¹⁷⁾.

As hierdie private vermaninge egter nie in staat is om die oortreders tot ander insigte te bring, ook nadat die hulp van twee of meer getuies ingeroep was nie, moes dit aan die ampsdraers bekend gemaak word. Calvyn stel dit soos volg: „Indien iemand dergelijke vermaningen of hardnekkig verwerpt, of door in zijn zonden te volharden toont dat hij ze veracht, dan gebiedt Christus dat hij na voor de tweede maal onder getuigen vermaand te zijn, tot het oordeel der kerk, dat is de vergadering der ouderlingen, geroepen zal worden (Math. 18:15, 17) . . ." ¹⁸⁾

So het Calvyn dus die fondament vir die tugoefening in die Heilige Skrif gaan soek, met die gevolg dat hy dit aangedui het as die onderlinge verma-

ninge van gelowige broeders enusters.
Die doel van die tug.

Voordat ons nagaan hoe Calvyn die tugaksie van die kerkraad wou laat plaasvind, is dit nodig dat ons kortliks let op die doel van die tug, soos hy dit gesien het.

Hy het drieërlei doel van die tug aangewys, t.w.:

(i) **Die eer van God.**

Dit omskrywe hy soos volg: „Het eerste is, dat niet tot smaad van God onder de christenen genoemd worden zij, die een schandelijk en smadelijk leven leiden, alsof zijn heilige kerk een samenrotting was van boze en misdadige mensen, opdat dus in de kerk niet iets dergelijks zij, waardoor op zijn heilige naam het brandmerk der schande zou worden gedrukt, moeten uit zijn huisgezin diegenen verdreven worden, uit wier schandelijkheid smaadheid zou voortkomen voor de Christelijke naam”.²¹⁾

(ii) **Die heil van die gemeente.**

„Het tweede doel is, dat de goeden door voortdurende omgang met de slechten niet bedorven worden, gelijk pleegt te geschieden”.²²⁾

(iii) **Die behoudenis van die sondaar.**

„Het derde doel is, dat zij zelf uit schaamte beginnen zullen berouw te krijgen over hun schandelijkheid”.²³⁾

In Calvyn se eie woorde het ons die doel van die tug aangewys, sodat die gedagte dat hy so 'n onbarmhartige mens was deur sy eie woorde geloënstraf kan word.

Die wyse van toepassing van die tug.

Calvyn het dit baie duidelik laat verstaan dat die tug oor alle lede van

die gemeente, sonder onderskeid, gaan — nie slegs oor gewone lidmate nie, maar ook oor die dienaars van die Woord, oor konings en vorste.²⁴⁾

Die modus operandi vir die tug oefening kan ons soos volg aandui:

(i) **Die medewete van die gemeente.**

'n Belangrike element in die wyse van toepassing van die tug, is dat dit nie sonder medewete en goedkeuring van die gemeente moet geskied nie. Wel nie in die sin dat die finale beslissing by die gemeente lê nie, maar met die stilswyende goedkeuring of die aktiewe protes as dit nie volgens Skrif toegaan nie.²⁵⁾

(ii) **Die gees waarin dit moet geskied.**

Die gees waarin die tughandeling moet geskied het Calvyn ook baie duidelik onder woorde gebring: „Men moet echter ook hieraan denken, dat aan de kerk zulk een gestrengheid past, die met de geest der zachtmoedigheid verbonden is. Want altijd moet men naarstig oppassen, gelijk Paulus (2 Cor. 2:7), dat degene, die gestraft wordt, door droefheid niet wordt verslonden”.²⁴⁾

(iii) **Die optrede van die ampsdraers.**

By die nastrewing van die doel van die tug moet die ampsdraers trag om die sondaars(esse) tot inkeer te bring langs die weg van menigvuldige vermaninge. Slaag hulle nie daarin om hulle tot boetvaardigheid te bring nie, moet hulle as veragters van die Woord van God van die gemeente uitgesluit word. Hierdie uitsluiting gaan egter ook langs die weg van lankmoedige behandeling:

Eers word hulle van die nagmaal geweier; as dit ook nie help nie, word

hulle afgesny van die gemeente. En as Calvyn oor die afsnyding spreek sê hy: „Want daar men bij de afsnijding hiernaar streeft, dat de zondaar tot berouw gebracht wordt en de slechte voorbeelden uit het midden weggenomen worden, opdat de naam van Christus niet gelasterd worde of ouderen tot navolging worden opgewekt, zal men, wanneer we hierop letten, gemakkelijk kunnen oordelen hoever de strengheid moet gaan, en waar ze op moet houden. Wanneer dus de zondaar aan de kerk getuigenis geeft van zijn boetvaardigheid, en door dit getuigenis de ergernis, voorzover in hem is, uitwist, moet hij niet verder gedrongen worden: indien hij nog verder gedrongen wordt, gaat de hardheid de maat reeds te buiten”.²⁵⁾

Wat was die posisie van die afgesnedenes? Moes hulle ook beskou word as buite die koninkryk van God gestel? Calvyn spreek hom hieroor duidelik uit: „Wij mogen dus niet hen, die uit de kerk verdreven zijn, schrappen uit het getal der uitverkorenen, of aan hen wanhoppen, alsof ze reeds verloren zijn. Het is wel geoorloofd te oordelen, dat ze vreemd zijn aan de kerk, en daarom aan Christus: maar slechts voor de tijd dat ze in de afscheiding blijven”.²⁶⁾ Hieruit blyk dit dus duidelik dat daar vir die sulkes altyd die moontlikheid bestaan om terug te keer en weer opgeneem te word.

As Calvyn egter die bewering aangaande die afgesnedenes gemaak het, gaan hy verder om dit te staaf met 'n nadere verklaring van Math. 18:18 wat hy soos volg verklaar: „Want wanneer Christus belooft (Math. 18:18) dat in de hemel gebonden zal zijn, wat de

zijn op de aarde gebonden hebben, dan beperkt Hij de macht om te binden tot de straf der kerk, door welke zij, die afgesneden worden, niet in de eeuwige dood en de verdoemenis geworpen worden, maar doordat ze hun leven en hun zeden veroordeeld horen worden, verzekerd worden van hun eeuwige verdoemenis indien zij zich niet bekeren”.²⁷⁾

En dan verduidelik hy die verskil tussen afsnyding en die anatema of vervloeking: „dat dit laatste zonder hoop de mens vervloekt en overgeeft aan het eeuwig verderf, maar de eerste meer de zeden straft en wreekt”.²⁸⁾

Hoewel Calvyn die afgesnedenes nie heeltemal aan hulle lot wil oorlaat nie, waarsku hy tog teen te intieme omgang met hulle, maar die eis bly dat gedurige pogings tog aangewend moet word om hulle tot 'n beter lewe te laat inkeer en sodoende te laat terugkeer tot die gemeenskap en die eenheid van die kerk. Hy steun in hierdie aanduiding op die woorde van die apostel in 2 Thess. 3:15 „En beskou hom nie as 'n vyand nie, maar vermaan hom as 'n broeder”.

(iv) Die tugoefening en die nagmaal.

Tevore het dit reeds geblyk dat Calvyn die tug in noue verbinding bring met die Sakramente en m.n. met die heilige nagmaal.

Hy het dan ook die toetrede tot die nagmaal verbind met die openbare belydenis van die geloof, sodat slegs diegene wat „ondersoek is of hulle christene is” deur die kerk tot die nagmaal toegelaat kon word.²⁹⁾

(v) **Wie die tug moes toepas.**

Calvyn was van oordeel dat die tug tot en met die ekskommunikasie deur die kerkraad en nie deur die Raad van die Stad toegepas moes word. Maar hieroor later.

5. Kerk en owerheid volgens Calvyn.

Dit is ook nodig om in hierdie verband aandag te skenk aan wat Calvyn hieroor geleer het, want in Genève was dit juis die teenstand van die kant van die owerheid wat die konsekwente toepassing van sy beginsels verhinder het.

Volgens hom was die kerk beklee met 'n eie geestelike gesag geheel onderskeie van dié van die staat.

Die gesag van die owerheid was weliswaar ook gegrond op die soewereiniteit van God wat die Skepper, die Wetgewer en die Regter van die wêreld is, en juis omdat Hy God is, het Hy van nature gesag om te regeer. Alle gesag onder die mense is afgelei; ook na die insetting van die owerheid is God nie beroof van sy reg nie, maar Hy bly die hoogste Soewerein.²⁰⁾

Op grond hiervan kon Calvyn hom soos volg uitlaat oor die owerheid: „De Here heeft niet alleen betuigd, dat het ambt der overheid Hem aangenaam en

welbehagelijk is, maar Hij heeft bovendien zijn waardigheid met zeer eervolle lofprijzingen vermeld en ons wonderbaar aangeprezen. Om enige weinige te vermelden: wanneer degenen, die een overheidsambt bekleden, goden genoemd worden (Ex. 22:8; Ps. 82: 1, 6) dan mene men niet, dat in die benaming weinig gewicht gelegen is, want daardoor wordt te kennen gegeven dat zij hun opdracht van God hebben, dat zij met goddelijk gezag bekleed zijn en geheel en al Gods Persoon dragen en in zekere zin zijn plaatsvervangers zijn”.²¹⁾

Calvyn het verder duidelik onderskei tussen die taak van die kerk en dié van die owerheid, maar dat elkeen soewerein naas mekaar moet optree het hy nog nie geleer nie. Hy was in elk geval 'n besliste teenstander van seggenskap van die owerheid in die kerk. Tog moes hy in Genève op hierdie punt skiet gee, maar dit het hom nie van sienswyse laat verander nie.²²⁾

Vir hom was dit duidelik dat die owerheid 'n roeping het met betrekking tot die kerk, terwyl omgekeerd die kerk ook op sy beurt moes meewerk om die volk onder die reg van die owerheid te laat bring.²³⁾

B. DIE KONKRETE TOEPASSING VAN DIE BEGINSELS.

1. Genève.

By Calvyn was dit nie net van belang om teoreties die lyne te trek wat in die Heilige Skrif te vinde is en waarvolgens die kerk op aarde bestuur moes word nie. Hy was nie net reformator nie, maar veral ook organisator en in hierdie verband is dit van groot belang om kortliks aan te dui hoe hy sy beginsels

in Genève toegepas het.

Na sy terugkeer in 1541 was een van die eerste sake wat hy by die Raad aanhangig gemaak het, die benoeming van 'n kommissie wat hom kon bystaan in die opstelling van 'n kerkorde.

Die ontwerp van hierdie kommissie was spoedig gereed en nog in November 1541 is dit met enige wysiging deur

die Raad goedgekeur en in die Naam van die Almagtige God afgekondig „opdat het geestelijk regiment zoosals de Heere in zijn Woord ingesteld heeft, in een goeden vorm gebragt, onder ons ingevoerd en gehandhaafd worde”.³⁴)

Hierdie stuk is bekend as die *Ordonnances ecclésiastiques de l'Eglise de Genève* en daarvolgens is die kerklike lewe in Genève gereël. Die inhoud van die bepalings kom kortliks hierop neer:

(i) **Die ampte.**

Daar is vierderlei amp in die kerk:

- (a) **Herders:** Hulle is saam met die ouderlinge verantwoordelik vir die verkondiging van die Woord; die bediening van die Sakramente en die uitoefening van die tug. Op die voordrag van die predikante is hulle deur die Klein Raad beroep en aan die gemeente opgedra.
- (b) **Leraars of doktors:** Hulle taak was om die gemeente te onder- rig en in die besonder moes hulle sorg vir die opleiding van aan- staande predikante.
- (c) **Ouderlinge:** Aan hulle is opge- dra die leiding en die regering van die gemeente. Hulle is na oorleg met die dienaars van die Woord, deur die Raad van die Stad uit die lede van die Raad gekies; vir een jaar het hulle sitting gehad en is na vernu- wing jaarliks deur die Raad gekontinueer of daar is nuwe lede gekies.
- (d) **Diakens:** Hulle opdrag was die versorging van die armes en die siekes.

(ii) **Doopbediening.**

Die Sakrament van die doop kon slegs bedien word waar die prediking van die Woord plaasgevind het.

(iii) **Nagmaalsbediening.**

Vier maal per jaar moes die nagmaal bedien word. Calvyn het getrag om dit maandeliks te laat bedien, maar hy kon dit nie verkry nie.

(iv) **Gemeentesang.**

Die gemeentesang is ingevoer voor en na die prediking, maar sonder orrel- begeleiding.

(v) **Huweliksbevestiging.**

Die bevestiging van huwelike kon elke dag by die aanvang van die preek geskied.

(vi) **Begravnisse.**

Alle Roomse bygelowighede by begravnisse moes vermy word.

(vii) **Siekebesoek.**

Die siekes moes gereeld besoek word.

(viii) **Katkisasie.**

Al die kinders moes Sondagmiddae na die katkisasie kom of gebring word; die wat die kategismus en sy verklaring geken het, moes Sondags voor nagmaal openlik in die kerk ondersoek word en as hulle kennis bevredigend was, is hulle toegelaat om belydenis voor die gemeente af te lê. Dit is gewoonlik deur kinders tussen 12 en 14 jaar gedoen.

(ix) **Tug.**

Die tug is streng toegepas en wel op hulle wat teen die suiwere leer oortree het; wat nie trou na kerk gegaan het en wat in openbare en ergerlike sondes gelewe het.

(x) **Die kerkraad of konsistorie.**

Die samestelling van die konsistorie was min of meer soos volg: Dit is

gekies deur die Klein Raad van die Stad op advies van die predikante: 2 lede is gekies uit die Klein Raad; 4 uit die Raad van Sestig en 6 uit die Raad van Tweehonderd. Al hierdie verkosenes is aan die Raad van Tweehonderd voorgedra vir goedkeuring. Hierdie liggaam was belas met die toepassing van die kerklike tug.

As hierdie kerkraad vergader het, het een van die 4 Syndici (magistrate) van die Stad gepresideer.

Hierdie kerkraad kon wel lidmate vermaan en deur middel van die tug behandel, maar vir die toepassing van die ban moes die goedkeuring van die owerheid verkry word.³⁵⁾

Die bepalinge van die kerkorde wek wel die indruk dat die kerk in Genève sy outonomie kon handhaaf, maar in der waarheid het die gesag tog grootliks berus in die hande van die burgerlike owerheid. Bouwman se bevinding is dan ook: „Calvyn kon dus zijne beginselen, in de „Institutie” uitgewerkt, niet in alle deelen zien verwesenlijkt. Zijn leven was, althans tot het jaar 1555 toe, een voortdurende strijd. Dit kwam mede, omdat Calvyn een andere beschouwing had van de verhouding van kerk en overheid dan dié in Genève gangbaar was”.³⁶⁾

Calvyn was wel gewillig om toe te gee aan die owerheid, maar het tog nie gedoog dat lg. inmeng met die toepassing van die kerklike tug nie. Dit blyk genoegsaam uit die bekende Berthelier-geval wat deur Praamsma kort en bondig soos volg gestel word: „De bekende zaak — Berthelier bleef inmiddels maar slepend. De kerkeraad bleef onwrikbaar in zijn eis, hem zonder schuldbe-

lijdenis niet toe te laten tot de Sacramenten. En hij bleef even onverzettelijk aandringen op toelating alleen op gezag van de burgerlijke overheid. Tot het jaar 1554 werd geen beslissing genomen. Toen werd echter een Raadscommissie benoemd, om de zaak definitief vast te stellen en in Jan. 1555 was het kort eindbesluit, dat „de edicten moesten worden gehoorzaamd”. De bedoeling van deze woorden werd door de eerste Syndicus Corne aan Calvyn toegelicht: de kerkeraad behield zijn excommunicatiemacht”.³⁷⁾

2. Frankryk.

In Genève kon Calvyn se beginsels nie konsekwent toegepas word nie, maar in Frankryk wel, hoofsaaklik omdat die Rooms-Katolieke owerheid in hierdie land geen seggenskap gehad het in die sake van die Gereformeerde Kerke nie.

Hoewel die beginsels van die Reformasie vroeër reeds deurgewerk het in Frankryk en die Protestante alhier reeds in 1555 tot kerkformasie oorgegaan het, was dit egter eers in 1559 dat die eerste Algemene Sinode gehou kon word. Hierdie Sinode het o.a. 'n kerkorde goedgekeur vir die regering en organisasie van die Gereformeerde Kerke en daarin is die beginsels van Calvyn konsekwent opgeneem. In die kerkorde, bekend as die „Discipline Ecclesiastique”, is die selfstandigheid van die plaaslike kerke vooropgestel sonder om afbreuk te doen aan die gesag van die kerkverband.

Die Provinsiale Sinodes moes twee keer per jaar vergader en op hierdie vergaderings moes appèlsake en gevalle van tug behandel word.

Die Algemene Sinode moes vergader wanneer die nood dit vereis. Die taak van hierdie Sinode is nie in die kerkorde beskrywe nie, maar blykens die Acta van die Sinodes is sake van leer, orde en tug wat die hele kerkverband geraak het, deur die Sinodes behandel.

Wat die ampte betref kon die beginsels van Calvyn in hierdie kerkorde beter toegepas word as in Genève. So is die verkiesing van die ampsdraers uitdruklik opgedra aan die ouderlinge en diakens en daarna is die verkosenes aan die gemeente voorgedra vir approbasie. Die kerkraad het bestaan uit predikant(e), ouderlinge en diakens, maar lg. in die hoedanigheid as hulp-ouderlinge.³⁸⁾

By die instelling van die kerkraad was die gemeente vry om die eerste ampsdraers te verkies. Daarna is egter die bogemelde prosedure gevolg.

Die predikante is deur die ouderlinge en diakens gekies en daarna aan die gemeente vir approbasie voorgedra.

Die toepassing van die kerklike tug is streng gehandhaaf in die Franse kerk en die prosedure wat gevolg is, het baie nou aangesluit by dié wat Calvyn uiteengesit het.³⁹⁾

Hierdie kerkorde is op latere sinodes herhaaldelik gewysig en uitgebrei, maar die grondbeginsels is gehandhaaf.⁴⁰⁾

3. Ander lande.

Die beginsels wat Calvyn uitgewerk het vir die regering van die kerk, is ook in ander lande, w.o. Skotland en Nederland, met die nodige veranderinge toegepas, maar aangesien dit nie onder die direkte leiding van Calvyn geskied

het nie, volstaan ons hier met die vermelding van die feit.

J. P. JOOSTE.

Potchefstroom.

Aantekeninge:

- 1) Koers deel XXVI Nommer 11, Mei 1959.
- 2) Johannes Calvijn: *Institutie* (vertaling dr. A. Sizoo) deel III p.6.
- 3) P. J. Richel: *Het Kerkbegrip van Calvijn* p. 198.
- 4) P. J. Richel: a.w. p. 199.
- 5) J. Calvyn: a.w. p. 118.
- 6) Dr. H. Bouwman: *Gereformeerd Kerkrecht* deel I p. 240.
- 7) J. Calvyn: a.w. p. 54.
- 8) Ibid. p. 56.
- 9) Ibid. pp. 69, 81-84, 90.
- 10) J. Calvyn a.w. pp. 54-57.
- 11) Ibid. p. 59.
- 12) Ibid. p. 63.
- 13) Ibid. pp. 63, 64.
- 14) Ibid. p. 64.
- 14) Ibid. p. 64.
- 16) Ibid. p. 257.
- 15) Ibid. p. 257.
- 17) Ibid. p. 257.
- 18) Ibid. p. 258.
- 19) Ibid. p. 260.
- 20) Ibid. p. 261.
- 21) Ibid. p. 261.
- 22) Ibid. p. 263.
- 23) Ibid. pp. 263, 264.
- 24) Ibid. p. 264.
- 25) Ibid. p. 264.
- 26) Ibid. p. 266.
- 27) Ibid. p. 266.
- 28) Ibid. pp. 266, 267.
- 29) Ibid. p. 268.
- 30) Dr. H. Bouwman: *Gereformeerd Kerkrecht* deel I p. 246.
- 31) J. Calvyn: a.w. p. 559.
- 32) Dr. H. Bouwman: a.w. p. 249.
- 33) J. Calvyn: a.w. p. 558.
- 34) Dr. H. Bouwman: a.w. p. 244.
- 35) Besonderhede in verband met die kerkorde is verkry uit Dr. H. Bouwman: a.w. pp. 244-245.
- 36) Dr. H. Bouwman: a.w. p. 245.
- 37) Dr. L. Praamsma: *Calvyn* p. 186.
- 38) Dr. A. D. R. Polman: *Onze Nederlandse Geloofsbelijdenis* deel IV p. 28.
- 39) Dr. H. Bouwman: *De kerkelijke tucht* p. 92.
- 40) Besonderhede insake die „Discipline Ecclesiastique” verkry uit dr. H. Bouwman: *Gereformeerd Kerkrecht* deel I p. 253 v.v.